

Advies

**Algemene Raad
3 oktober 2016**

Advies bij het actieplan Vlaams Gecoördineerd Vrijwilligersbeleid en de elementen van visie

---

De Vlaamse Regering hechtte op 8 juli 2016 haar principiële goedkeuring aan het traject voor een gecoördineerd Vlaams vrijwilligersbeleid en de elementen van visie. Op 16 juli 2016 vroegen minister-president Geert Bourgeois en Vlaams minister van Cultuur en Jeugd Sven Gatz de SARC hierover om advies. Ook de andere strategische adviesraden, de Vlaamse Jeugdraad en de Vlaamse Ouderenraad worden om advies verzocht. De adviestermijn van 1 oktober werd in onderling overleg voor alle raden afgesproken.

Een gezamenlijke werkgroep met leden van de Sectorraad Kunsten en Erfgoed, de sectorraad Sociaal-Cultureel Werk en de Vlaamse Sportraad behandelde de adviesvraag tijdens een werkgroepvergadering op 19 september 2016. De Algemene Raad coördineerde voorliggend advies.

Situering

Op 26 februari 2016 hechtte de Vlaamse Regering haar goedkeuring aan de conceptnota gecoördineerd Vlaams vrijwilligersbeleid.

In uitvoering van deze conceptnota werd een Horizontaal Overleg Vrijwilligersbeleid (HOV) opgestart waarbij alle Vlaamse beleidsdomeinen een vertegenwoordiger konden aanduiden. Voor elk betrokken beleidsdomein vond er ook een Verticaal Overleg Vrijwilligersbeleid (VOV, samengesteld uit diverse stakeholders, door elk beleidsdomein zelf te bepalen) plaats.

Naast de ambtelijke vertegenwoordiging werden er ook afgevaardigden van het Vlaams Steunpunt Vrijwilligerswerk en de Verenigde verenigingen benoemd tot leden van het HOV. Het HOV ontwikkelde een actieplan op basis van drie inhoudelijke assen: wetgeving en statuut, opleiding en ondersteuning en overregulering. Deze inhoudelijke assen situeren zich op drie beleidsniveaus; lokaal, Vlaams en federaal.

Het actieplan formuleert 24 acties volgens de matrix. De acties situeren zich op korte termijn, middellange termijn of lange termijn.

Als bijlage bij dit actieplan werd ook een document gevoegd: 'Elementen van visie Gecoördineerd Vlaams vrijwilligersbeleid Vlaamse Regering: investeren in vrijwilligers'. Dit document werd eveneens opgemaakt in de schoot van het HOV. Het HOV geeft aan dat de ontwikkeling van een dergelijke visie voldoende tijd en overleg vergt om tot een gedragen resultaat te leiden. De voorgestelde elementen dienen nog besproken en uitgeklaard te worden en de visieontwikkeling zelf wordt daarom ook in

een actie gegoten (zie actie 24). Het is dus geen definitief document, maar een eerste stap in een proces naar een meer gecoördineerde aanpak van het vrijwilligerswerk in Vlaanderen.

Advies

In zijn Memorandum 2014-2019 vroeg de SARC een opwaardering van de vrijwilligers. De inzet van vrijwilligers is van onschatbare waarde binnen het ruime culturele veld. De SARC is dan ook verheugd dat de Vlaamse Regering werk wil maken van een Vlaams Gecoördineerd Vrijwilligersbeleid. De SARC waardeert ook dat er tijdens het traject aandacht is voor overleg en betrokkenheid van de sector.

De conceptnota richt zich op 3 beleidsniveaus: lokaal, Vlaams en federaal. De SARC is tevreden dat ook het federale niveau in beeld wordt gebracht. Heel wat problemen (en oplossingen) in het kader van vrijwilligerswerk situeren zich immers op dit niveau.

De SARC wijst op de voortdurend veranderende maatschappij. Ook het vrijwilligerswerk evolueert mee met deze maatschappij. De SARC vraagt om vrijwilligerswerk mee te nemen als permanent aandachtspunt binnen het beleid en mee te laten evolueren met ontwikkelingen in het veld. Door vrijwilligerswerk vast te betonnen met regels, kan het beleidskader de realiteit niet volgen.

In de huidige maatschappelijke ontwikkelingen heeft vaak ook de besparingslogica een invloed. De SARC waarschuwt in dit kader voor de mogelijke druk op het vrijwilligerswerk. Het is daarom des te belangrijker bepaalde discussies zoals rond semi-agorale arbeid en nuance tussen vrijwilligerswerk en onbetaalde arbeid (zie ook verder) dringend uit te klaren. Taken die voorheen door professionelen werden opgenomen, worden mogelijks – vanuit een budgettaire redenering – naar vrijwilligers verschoven. De SARC vraagt waakzaamheid om het vrijwilligerswerk zuiver te houden en oneigenlijk gebruik van vrijwilligerswerk in te perken.

In wat volgt geeft de SARC advies bij het voorbereidend traject, de elementen van de visie en enkele acties uit het actieplan.

1. Voorbereidend traject: belang van een sectoromvattende betrokkenheid

In uitvoering van de conceptnota werd een Horizontaal Overleg Vrijwilligersbeleid (HOV) opgestart. Dit overleg bestaat uit vertegenwoordigers uit belanghebbende Vlaamse Departementen en Agentschappen, het Vlaams Steunpunt Vrijwilligerswerk en de Verenigde Verenigingen. Om het HOV te ondersteunen en sectorale input te verzamelen is er de mogelijkheid om voor elk beleidsdomein of sector een Verticaal Overleg Vrijwilligersbeleid (VOV) op te zetten. Zij kunnen input voor het actieplan aanleveren, acties uitvoeren en het actieplan opvolgen vanuit sectoraal perspectief.

Voor Cultuur en Jeugd werden volgende partners benaderd: Socius, FOV, Forum voor Amateurkunsten, Cultuurconnect, VVJ, Jint, De Ambrassade, Kunstenpunt, Faro, Circuscentrum en VVC. Voor het VOV binnen de sportsector werden de Vlaamse Sportfederatie (VSF), het Vlaams Instituut voor Sportbeheer en Recreatiebeleid (ISB), de Stichting Vlaamse Schoolsport (SVS), het Vlaams Bureau voor Sportbegeleiding (Vlabus) en Demos aangesproken.

Het Departement CJSM resp. het agentschap Sport Vlaanderen nemen de coördinatie op voor deze VOV's.

De SARC is tevreden met de betrokkenheid van de sector, maar wijst op het belang van een representatieve vertegenwoordiging. Volgens de raad zijn er hiaten in de samenstelling; organisaties zoals het Netwerk tegen Armoede, oKo, STEPP en OCE werden niet betrokken.

De SARC wijst op het belang van goede en sectoromvattende vertegenwoordiging in het VOV. Dit is essentieel bij de verdere uitwerking en gedragenheid van de acties.

2. Semi-agorale arbeid

Het actieplan en de elementen van de visie focussen zich op het vrijwilligerswerk, de extra-agorale arbeid. Semi-agorale arbeid valt buiten de scope van het Vlaams Gecoördineerd Vrijwilligersbeleid. De SARC steunt de keuze om de scope te beperken tot het zuiver vrijwilligerswerk. Niettemin schuilt volgens de SARC de sleutel voor problematieken binnen het vrijwilligerswerk net binnen de semi-agorale arbeid. Tussen het vrijwilligerswerk en de professionele arbeid ligt een grijze zone waarbinnen individuen prestaties verrichten tegen een vergoeding. Omdat een juridisch kader en statuut voor semi-agorale arbeid vooralsnog ontbreekt, gaan organisaties op zoek naar methodes om vrijwilligers valabel te vergoeden.

De SARC verwijst naar het advies inzake de nood aan de uitwerking van een semi-agoraal statuut van de Hoge Raad voor Vrijwilligers¹. De Hoge Raad vraagt een aangepast sociaal en fiscaal statuut voor bepaalde engagementen in de social profit sector die zich in de grijze zone tussen reguliere betaalde arbeid en vrijwilligerswerk bevinden. Voor de afbakening van een semi-agoraal statuut geeft het advies een aantal criteria (o.b.v. soort opdracht en opdrachtgever en de vergoeding). Specifiek voor de sportbegeleider werd een semi-agoraal statuut uitgewerkt in een studie door de VUB².

De SARC steunt de keuze om het Vlaams Gecoördineerd Vrijwilligersbeleid te beperken tot het zuiver vrijwilligerswerk (extra-agorale arbeid). Toch moet er tegelijk ook werk gemaakt worden van het wegwerken van de grijze zone tussen reguliere betaalde arbeid en het zuiver vrijwilligerswerk. De SARC vraagt met aandrang dat de Vlaamse Regering werk maakt van een semi-agoraal statuut. De raad verwijst naar een advies van de Hoge Raad voor Vrijwilligers. Specifiek voor de sportbegeleider werd een semi-agoraal statuut uitgewerkt in een studie door de VUB.

3. Elementen van de visie: nuances brengen in verdere uitwerking

Waar de acties vrij helder en logisch opgebouwd en verwoord zijn, lijkt het document met de elementen van visie soms door een andere pen te zijn geschreven. Daar waar de conceptnota en het actieplan vertrekken vanuit een pleidooi voor een zuivere vorm van vrijwillig engagement, lezen we in de visietekst eerder een arbeidsmarktgerichte invalshoek. Het actieplan en de visie lijken bovendien niet echt op elkaar afgestemd. Het is goed dat het HOV zelf aangeeft dat dit document nog verder besproken en uitgeklaard dient te worden. De SARC wil daarbij graag zijn expertise ter beschikking stellen. In wat volgt gaat hij alvast in op enkele markante punten.

Vrijwilligerswerk en vrijwilligersbeleid

De SARC wijst op verschillende perspectieven bij het gebruik van de termen vrijwilligerswerk en vrijwilligersbeleid. De visie gaat uit van een benadering van vrijwilligerswerk in verhouding tot betaalde arbeid.

¹ Hoge Raad voor Vrijwilligers, *Het 10-jarig bestaan van de wet betreffende de rechten van vrijwilligers. Twee adviezen voor een toekomstperspectief*, 2016.

² VUB, *Opdracht voor het uitwerken van een specifiek statuut voor semi-agorale arbeid voor de portbegeleider dat betaalbaar is voor de sportaanbieders, minimale administratieve lasten omvat en een billijke verloning van de sportbegeleider mogelijk maakt*, 2013..

Vrijwilligersbeleid kan of dient echter ook breder gekaderd te worden, vanuit diverse dimensies die aan vrijwillige inzet verbonden zijn: van individuele competentieontwikkeling over gemeenschapsvorming, via het belang van vrijwilligers hetzij in (vrijwilligers)verenigingen hetzij in geprofessionaliseerde organisaties, tot voornoemde zakelijke aspecten. De vrijwillige inzet die in een gecoördineerd vrijwilligersbeleid als scope kan genomen worden, bestrijkt dus een potentieel veel ruimer spectrum. De SARC mist deze meervoudige benadering en waardering van vrijwilligerswerk.

De SARC vraagt aandacht voor een ruime benadering van vrijwilligerswerk waarbij ook diverse dimensies die aan vrijwillige inzet verbonden zijn in beeld worden gebracht.

Vrijwilligerswerk en onbetaalde arbeid

De SARC waarschuwt voor de nuance tussen vrijwilligerswerk en onbetaalde arbeid. In de aanzet tot visie leest de SARC een aantal passages die in het kader van onbetaalde arbeid en activering op meerdere manieren ingevuld kunnen worden. Dit staat in contrast met de conceptnota en het actieplan waarin wordt beklemtoond dat vrijwilligerswerk geen substituut voor betaalde arbeid is. De visietekst bevat een aantal passages die te sterk vanuit de invalshoek van de arbeidsmarkt vertrekken. Bij de meerwaarde van het vrijwilligerswerk wordt in de visietekst bijvoorbeeld verwezen naar de economische meerwaarde door een groei van het BNP en de betaalbaarheid van diensten. Rond arbeid en tewerkstelling wordt verwezen naar de positieve gevolgen voor de inzetbaarheid en re-integratie in het arbeidsproces. De SARC erkent de meerwaarde van activering in het kader van vrijwilligerswerk, maar beklemtoont dat motieven voor het vrijwilligerswerk niet beperkt mogen worden tot arbeidsmarktgerichte impulsen. Inschakeling van vrijwilligerswerk als een opstap naar betaalde arbeid mag geen kerndoelstelling worden. Bovendien kan het streefdoel om tot een toename van het aantal vrijwilligers te komen bijvoorbeeld nefaste gevolgen hebben voor kwetsbare vrijwilligers. Kwetsbare doelgroepen komen vaak vast te zitten in vrijwilligerswerk in hun zoektocht naar betaalde arbeid. Dergelijke nuances ontbreken nog in de visietekst.

De SARC wijst ook op het onderscheid in motivatie van vrijwilligers. Vrijwillige inzet of vrijwilligerswerk binnen het (socio-) culturele en sportveld gaat uit van initiatiefrecht van de vrijwilliger. Vele burgers zijn actief betrokken vanuit vrijwillig initiatief, interesse, een keuze in vrijetijdsbesteding, engagement, etc. Ontmoeting en deel-zijn vormen belangrijke drijfveren voor vrijwilligerswerk. De vrijwilligers werken voor de visie van de organisatie en voor en met elkaar. De gemeenschapsvormende dynamiek is dan ook cruciaal voor het engagement. Dit staat tegenover een individueel intekenen van vrijwilligers op een maatschappelijke nood, bijvoorbeeld in het kader van de vermaatschappelijking van de zorg. De SARC vraagt aandacht voor het verschillend gebruik van de term 'vrijwilliger' over sectoren heen.

De SARC wijst op een discrepantie tussen de visietekst enerzijds en de eerdere conceptnota en actieplan anderzijds. In tegenstelling tot de conceptnota en het actieplan die vertrekken vanuit een pleidooi voor een zuivere vorm van vrijwillig engagement waarbij vrije wilsautonomie kenmerkend is, vertrekt de visietekst eerder vanuit een arbeidsmarktgerichte invalshoek. Bij de verdere uitwerking van de visie moeten de juiste nuances in het discours gebracht worden.

Bijkomende opdeling op basis van doelgroep

De SARC is tevreden dat het actieplan zowel oog heeft voor het perspectief van de vrijwilliger als van de organisaties die vrijwilligers engageren. Het actieplan maakt echter geen duidelijke opdeling van

de acties op het niveau van de doelgroepen. Zo is het niet duidelijk welke doelgroepen onder bepaalde maatregelen een plaats krijgen. De SARC vraagt om de doelgroepen in de visie te benoemen en in het actieplan te linken aan de concrete acties. Zo kan er, naast een opdeling op basis van de beleidsniveaus (lokaal, Vlaams en federaal), ook een opdeling op basis van de doelgroepen worden toegevoegd.

De SARC vraagt hierbij expliciet aandacht voor het ontbreken van het perspectief van maatschappelijk kwetsbare doelgroepen. Deze personen worden vaak geconfronteerd met knelpunten of nadelen door aan vrijwilligerswerk te doen, waar zich voor niet-kwetsbare groepen geen of minder een probleem stelt. De voorgestelde acties moeten daarom vanuit het perspectief van maatschappelijk kwetsbare doelgroepen gescreend worden op mogelijke negatieve effecten. In het volgende hoofdstuk plaatst de raad kanttekeningen bij de collectieve verzekering en de afschaffing van de meldingsplicht.

De raad vraagt ook om de impact van vrijwilligerswerk op het inkomen (leefgeld, uitkeringen, etc.) en de last van bijkomende kosten (transport, kleding, etc.) niet uit het oog te verliezen. Een voorwaarde om aan vrijwilligerswerk te doen en te kunnen plukken van haar vruchten, is beschikken over een menswaardig inkomen. Of mensen nu werken, vrijwilligerswerk doen, werkzoekend zijn, een leefloon genieten, er moet sowieso een voldoende inkomen zijn om op een menswaardige manier te kunnen leven en zich te kunnen ontplooien. De impact van vrijwilligerswerk op het inkomen mag in geen geval negatief zijn.

Er wordt niet steeds een duidelijk onderscheid gemaakt tussen vrijwilligers binnen professionele organisaties en binnen vrijwilligersorganisaties. De SARC vraagt om, naast een opdeling op basis van de beleidsniveaus (lokaal, Vlaams en federaal), ook een opdeling op basis van de doelgroepen toe te voegen en te linken aan concrete acties. Op die manier moet ook het perspectief van maatschappelijk kwetsbare doelgroepen worden ingebracht.

4. Actieplan

Het actieplan geeft volgens de SARC een heldere weergave van de noden in de sectoren. Zoals eerder vermeld in het advies, is het zinvol om de acties ook op te linken aan doelgroepen. In wat volgt haalt de SARC nog enkele aandachtspunten aan bij specifieke acties.

Actie 4: een transparant en werkbaar systeem inzake de collectieve verzekering vrijwilligerswerk

In het advies over de evaluatie van de wet van 3 juli 2005 betreffende de rechten van vrijwilligers vraagt de Hoge Raad voor Vrijwilligers een herbestemming van de middelen van de collectieve verzekering "Nationale Loterij". Om de last van organisaties te verlichten en omwille van de maatschappelijke meerwaarde van vrijwilligerswerk, steunt de SARC de intentie om de mogelijkheden van een collectieve verzekering te onderzoeken. Vlaanderen kan onderzoeken of er aanvullend op bestaande maatregelen initiatieven mogelijk zijn en/of bestaande verzekeringscontracten verenigings- en vrijwilligersvriendelijk zijn.

Een collectieve verzekering kan volgens de SARC niet worden ondergebracht in de familiale verzekering omwille van het facultatieve karakter. Maatschappelijke kwetsbare groepen beschikken immers niet altijd over een familiale verzekering. Een collectieve verzekering moet een dekking garanderen voor alle vrijwilligers.

De SARC is tevreden dat de mogelijkheden voor een collectieve verzekering voor vrijwilligers worden onderzocht. Bij de verdere uitwerking vraagt de SARC voldoende aandacht voor maatschappelijk kwetsbare groepen.

Actie 9: een Vlaams expertisecentrum consolideren

Het actieplan streeft naar de oprichting van één centraal expertisecentrum dat de sectoren informatie en advies over de regelgeving aanbiedt. Gezien de materie is het opportuun om hierbij ook de werkgevers en sociale secretariaten te betrekken.

De SARC steunt de denkpiste om vanuit een koepel recente en solide informatie over de (veelal complexe) regelgeving te verzamelen en te ontsluiten. Toch blijft het belangrijk om deze informatie ook op sectorniveau te vertalen en te verspreiden naar de vrijwilligers in het veld. Er is in het veld immers heel wat expertise ter beschikking binnen sectorale steunpunten.

Het centraal expertisecentrum kan instaan voor gemeenschappelijke materie, de sectoren kunnen deze informatie aanwenden om de eigen sectorale knelpunten en oplossingen te verspreiden via eigen kanalen. Zij staan immers dicht bij de vrijwilliger en zijn zo voor deze gebruikers het meest toegankelijke ontsluitingsniveau. De noden van de vrijwilligers en de manier waarop zij informatie zoeken mag niet uit het oog worden verloren.

De SARC steunt de oprichting van een centraal expertisecentrum om recente informatie over de regelgeving te verzamelen en ontsluiten. De verdere verwerking en verspreiding van deze informatie naar de verschillende sectoren toe, gebeurt volgens de SARC best door kanalen dicht bij de vrijwilligers.

Actie 11: een competentie-instrument (door)ontwikkelen samen met partners

De ontwikkeling van een competentie-instrument is volgens de SARC te sterk gericht op betaalde arbeid en heeft weinig voeling met de individuele vrijwilliger. In zijn advies³ van 14 september 2012 rond het EVC-beleid benadrukte de SARC reeds dat het erkennen van verworven competenties een belangrijke tool kan zijn voor de sociaal-culturele, de jeugd- en de sportsector. De raad beschouwt EVC als een waardevolle tool, indien die toepasbaar is aan context.

De SARC erkent dus de meerwaarde van een competentie-instrument, maar stelt dat dit gekaderd moet worden binnen een breder geheel. Zo kan het beschouwd worden als één van de instrumenten binnen een breder kwaliteitsbeleid, dat o.a. aandacht heeft voor een goede manier van omgaan met vrijwilligers door de organisaties, voor de wensen, verwachtingen en het welzijn van de vrijwilligers zelf, en voor het creëren van een goede match tussen de organisatie en de vrijwilliger.

Bovendien is het niet opportuun om een nieuw instrument te ontwikkelen. Er kan worden nagegaan of bestaande initiatieven een antwoord bieden op de noden. Indien zinvol, kan er aansluiting worden gezocht met bestaande initiatieven.

---

³ SARC Algemene Raad, *Advies bij de discussienota 'Naar een geïntegreerd vrijwilligersbeleid'*, 14 september 2012.

De SARC vraagt om het competentie-instrument te kaderen binnen een breder kwaliteitsbeleid. Naast een arbeidsmarktgerichte invalshoek, moet ook de sociale dimensie een plaats krijgen om een kwalitatief vrijwilligersbeleid te voeren.

Actie 18: Afschaffen meldingsplicht RVA en Fedasil

De afschaffing van meldingsplicht moet de toegang tot het vrijwilligerswerk bevorderen. De SARC vraagt om deze actie te verruimen zodat ook de bredere problematiek in kaart wordt gebracht (bv. arbeidskaarten en mensen in een regularisatieprocedure). Er leven nog heel wat vragen rond de diverse statuten en toegelaten types arbeid. Hoewel de afschaffing van de meldingsplicht als positief kan worden ervaren, wenst de SARC op te merken dat de meldingsplicht kwetsbare vrijwilligers kan beschermen tegen druk van buitenaf (vb. in het kader van sociale activering, gemeenschapsdienst, etc). Indien maatschappelijk kwetsbare doelgroepen 'vast' komen te zitten in het vrijwilligerswerk, belemmert dit hun opbouw van rechten en kans op betaalde arbeid. De SARC vraagt dus voorzichtigheid bij de aanpak van deze actie.

De SARC adviseert positief over de afschaffing van de meldingsplicht bij RVA en Fedasil. De SARC wijst echter op de bredere problematiek rond diverse statuten en toegelaten types arbeid. De afschaffing van de meldingsplicht kan voor kwetsbare vrijwilligers ook hun bescherming tegen opgelegd vrijwilligerswerk verkleinen.

Actie 20: aanbevelings- en werkplan aanpak vereenvoudiging administratieve formaliteiten

Om de overregulering op Vlaams niveau aan te pakken wordt een plan van aanpak uitgewerkt voor de vereenvoudiging van administratieve formaliteiten. De SARC merkt op dat de belastende regelgevingen voor vrijwilligers zich ook op federaal en zelfs Europees niveau situeren. Een verruiming van deze actie naar alle beleidsniveaus is daarom opportuun. Zo komt bijvoorbeeld ook de regelgeving rond billijke vergoedingen, naburig recht en de inning door instanties zoals SABAM in beeld.

De vereenvoudiging van administratieve formaliteiten moet volgens de SARC ruimer gesitueerd worden dan het Vlaamse beleidsniveau. Zo moeten ook de complexe regelgevingen op federaal en Europees niveau in kaart worden gebracht.

5. Timing

Het actieplan gaat heel summier in op de verdere timing van het actieplan; in het najaar 2016 wordt gestart met de uitvoering. Er wordt niet verder geëxpliciteerd welk tijdsplan men voor ogen heeft bij de individuele acties en/of welke acties prioriteit krijgen.

De SARC vraagt duidelijkheid omtrent het tijdsplan van de individuele acties en eventuele prioriteitsbepaling. De timing van het actieplan geeft geen zicht op het concrete tijdsplan.

Samengevat

De SARC is verheugd dat de Vlaamse Regering werk wil maken van een Vlaams Gecoördineerd Vrijwilligersbeleid. Ook de betrokkenheid van de sector in de VOV's is een grote meerwaarde, al vraagt de SARC aandacht voor sectoromvattende betrokkenheid.

Het actieplan geeft volgens de SARC een heldere weergave van de noden in de sectoren. De SARC acht het zinvol om de acties ook te linken aan doelgroepen, en om de acties te screenen vanuit het perspectief van maatschappelijk kwetsbare doelgroepen. In het advies haalt de SARC nog enkele aandachtspunten aan bij specifieke acties.

Waar de acties vrij helder en logisch opgebouwd en verwoord zijn, lijkt het document met de elementen van visie soms door een andere pen te zijn geschreven. Daar waar de conceptnota en het actieplan vertrekken vanuit een pleidooi voor een zuivere vorm van vrijwillig engagement, lezen we in de visietekst eerder een arbeidsmarktgerichte invalshoek. Het actieplan en de visie lijken bovendien niet echt op elkaar afgestemd en een concreet tijdspad ontbreekt.

De SARC stelt zijn expertise graag ter beschikking bij de verdere uitwerking van de visie.

Namens de Algemene Raad,
Luk Verschueren, algemeen voorzitter